

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije

Zavod za tehnologiju nafte i petrokemiju

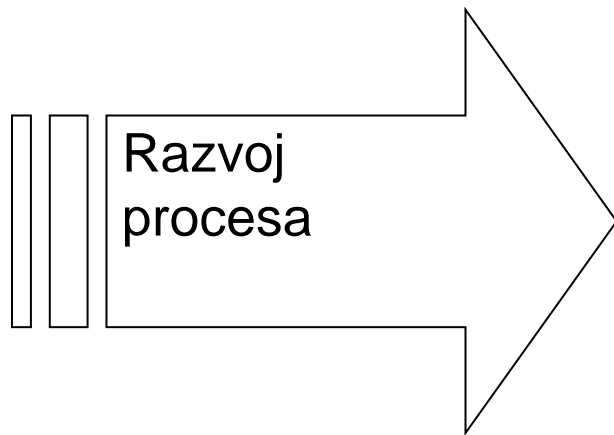
Zagreb, Savska cesta 16 / II

ZAŠTITA OKOLIŠA U PRERADBI NAFTE

Prof. dr. sc. Katica Sertić - Bionda

REFORMIRANJE BENZINA

- Zahtjevi automobilske industrije za visoko oktanskim gorivom
- Zakonske odredbe o zaštiti okoliša
- Proizvodnja BTX
- Proizvodnja H_2

- Prvo katalitičko reformiranje: ranih 40-tih → **MoO₃** katalizator
→ brza deaktivacija
- 1949. god. → UOP Platforming (**Pt/Al₂O₃** katalizator)
- 1969. god. → bimetalni katalizator (**Pt - Re**) → veća stabilnost

REFORMIRANJE BENZINA

Cilj: povećanje vrijednosti oktanskog broja benzina.

Proces:

Benzin s atmosferske destilacije (pr. aromati 10%, nafteni 30%, parafini 60%) (frakcija: 75-190 °C)

Hidrodeshulfurizacija uz (Ni(Co) – Mo / Al₂O₃) katalizator

Reforming: 3 reaktora, Pt + Re/Al₂O₃ katalizator

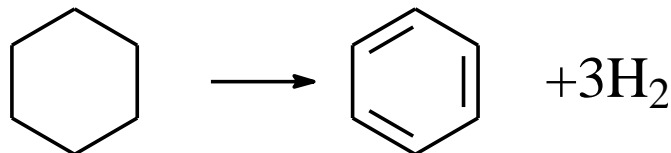
Procesi: 1. s nepokretnim slojem katalizatora

2. s kontinuiranom regeneracijom katalizatora

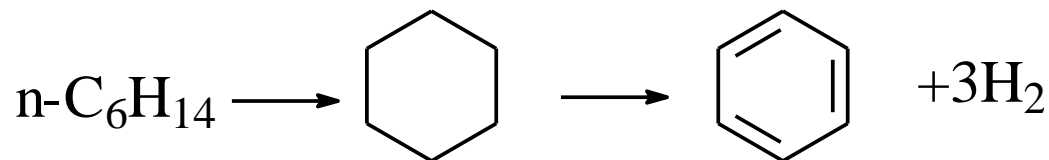
REFORMIRANJE BENZINA

Reakcije:

1. Reakcije kojima nastaje vodik
  2. Reakcije kojima se troši vodik
  3. Reakcije kojima se mijenja oblik molekule, uz održanje iste molekulske mase.
- 1.a. Dehidrogenacija naftenskih u aromatske ugljikovodike

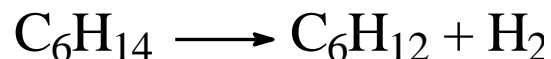

- 1.b. Dehidrociklizacija parafinskih u aromatske ugljikovodike

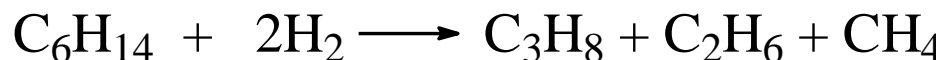
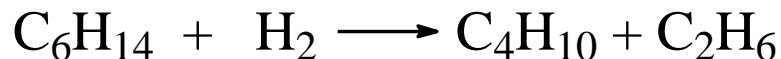

REFORMIRANJE BENZINA

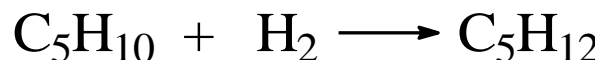
1.c. Dehidrogenacija parafinskih u olefinske ugljikovodike

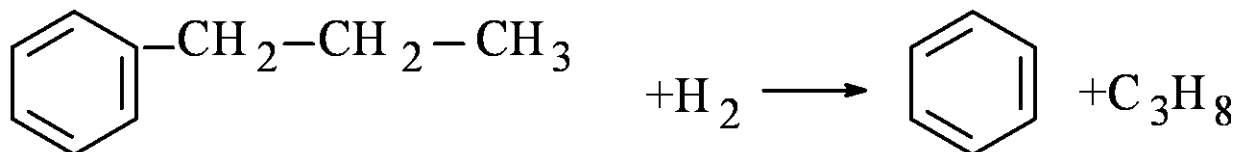
2.a. Hidrokreking parafinskih ugljikovodika

2.b. Hidrogenacija olefinskih ugljikovodika

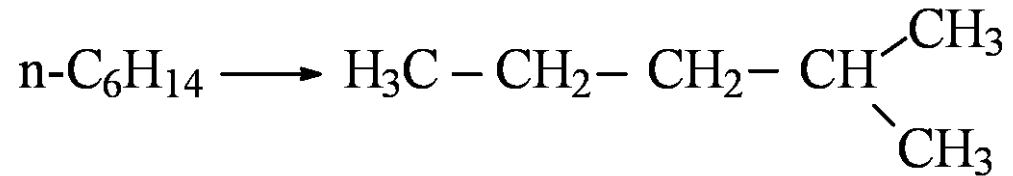

2.c. Dealkilacija aromatskih ugljikovodika

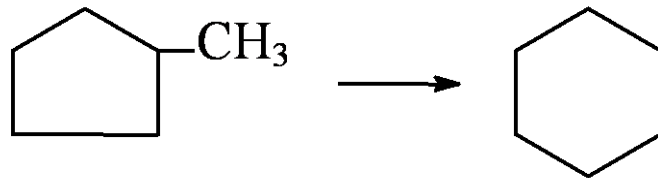

REFORMIRANJE BENZINA

3.a. Izomerizacija parafinskih ugljikovodika

3.b. Izomerizacija naftenskih ugljikovodika

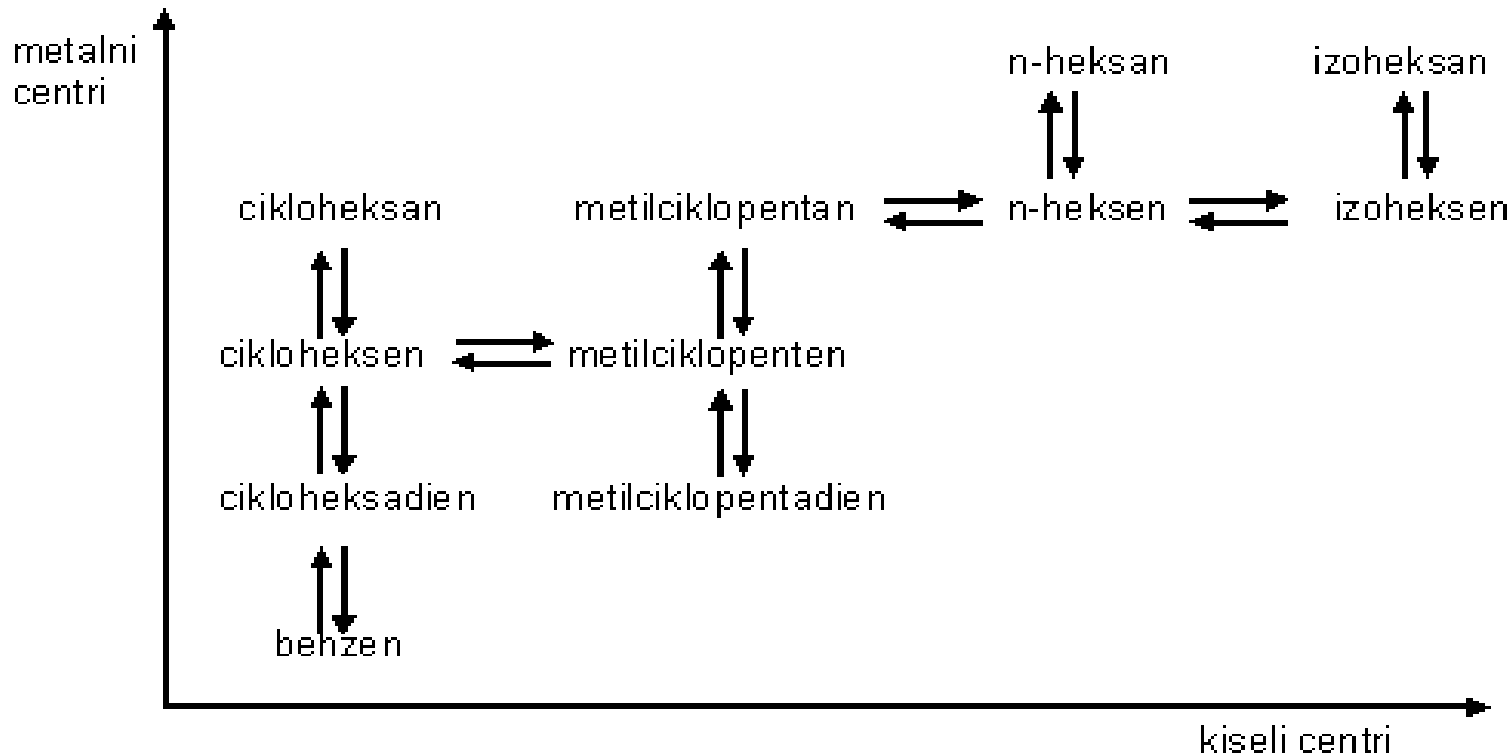
REFORMIRANJE BENZINA

Katalizatori:

- Difunkcionalna kataliza - ravnoteža metalne i kisele komponente katalizatora
- Metalna komponenta → Pt – Re dispergirana je na nosaču γ - Al_2O_3 + 1 % mas. Cl (promotor kisele funkcije) - površina 150-300 m^2/g .
- Monometalni katalizatori → 0.25 - 0.6 % mas. Pt
- Bimetalni katalizatori → 0.2 - 0.4 % mas. Pt + 0.2 - 0.6 % mas. Re - niža cijena, veća stabilnost katalizatora

REFORMIRANJE BENZINA

- Većina reakcija u procesu - difunkcionalno katalizirana prema mehanizmu:

Mehanizam reakcija u katalitičkom reformiranju
C₆ ugljikovodika

REFORMIRANJE BENZINA

Procesne varijable:

Tlak

- Općenito u širokom rasponu (8-40 bar)
  - stariji procesi - visokotlačni (27-40 bar)
  - noviji procesi - niskotlačni (8-20 bar) - bimetalni katalizatori (stabilniji)
- Tlak utječe na odvijanje reakcija u procesu - porastom tlaka raste stupanj hidrokrekiranja, a smanjuju se udjeli reakcija aromatizacije (dehidrogenacija naftena i dehidrociklizacija parafina) – utjecaj na smanjenje prinosa tekućeg produkta.
- Visoki tlak – smanjuje nastajanje koksa na katalizatoru - usporava proces deaktivacije.

REFORMIRANJE BENZINA

Temperatura

- Temperaturno područje 470 - 540°C
  - na temperaturama nižim od 470°C - reakcije prespore
  - iznad 540°C brzina krekiranja prevelika - rezultira gubitkom prinosa tekućeg produkta (reformata), kao i bržom deaktivacijom katalizatora (koksiranje).
- Povišenje temperature - povećava OB benzina - veće brzine svih reakcija u procesu.
- S obzirom da porast temperature povoljno utječe na ravnotežu nastajanja aromata i OB - gornja temperaturna granica određena je s obzirom na deaktivaciju katalizatora i ekonomičnost procesa.

REFORMIRANJE BENZINA

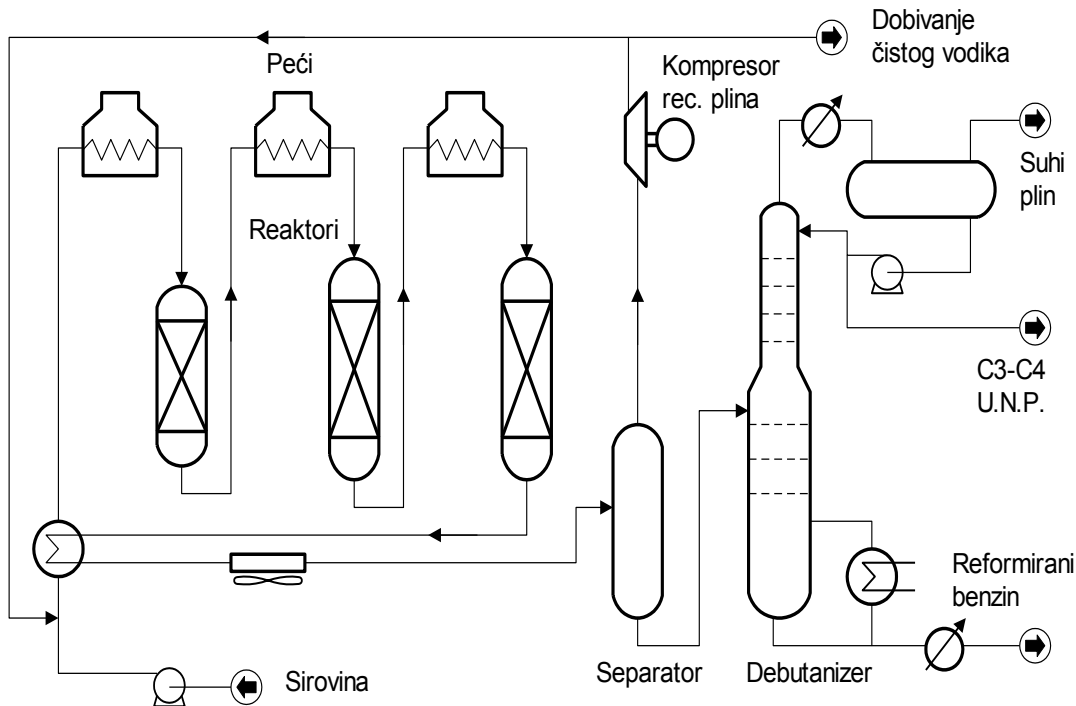
Prostorna brzina

- Definira se kao omjer volumnog (ili masenog) protoka sirovine i volumena (ili mase) katalizatora.
- LHSV (liquid hourly space velocity) $[\text{m}^3/\text{h}/\text{m}^3] = \text{h}^{-1}$
- WHSV (weight hourly space velocity) $[\text{kg}/\text{h}/\text{kg}] = \text{h}^{-1}$
- Brže reakcije - dehidrogenacija naftena, izomerizacija, hidrokrekiranje dužih molekula - veća prostorna brzina (kraće vrijeme zadržavanja).
- Sporije reakcije – hidrokrekiranje manjih molekula i dehidrociklizacija parafina – zahtjevaju duže vrijeme zadržavanja (manja prostorna brzina).

REFORMIRANJE BENZINA

Procesi:

1. S nepokretnim slojem katalizatora – više adijabatskih reaktora
Raspodjela katalizatora po reaktorima u različitim omjerima (1:2:4)

- Zagrijavanje na ulazu svakog reaktora – endoternost procesa
- 1. reaktor – visoki prinosi C^{5+} frakcije i H_2 .
- 3. reaktor – reakcije hidrokrekiranja manjih molekula CH i dehidrociklizacija parafina – porast temperature uz duže vrijeme zadržavanja – opasnost od deaktivacije katalizatora.

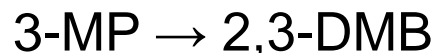
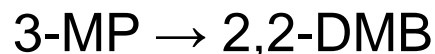
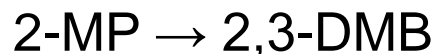
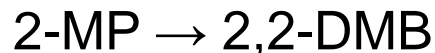
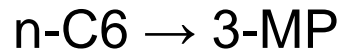
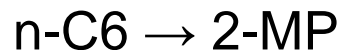
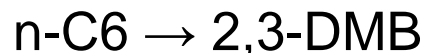
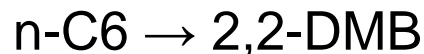
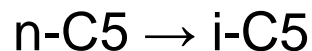
IZOMERIZACIJA

Namjena procesa:

1. Konverzija n-butana u i-butan – sirovina za alkilaciju.
2. Povećanje oktanskog broja frakcije laganog benzina (C_5-C_6) konverzijom n-parafina u i-parafine.

Reakcije:

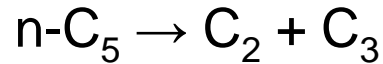
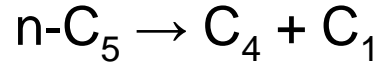
Reakcije izomerizacije:

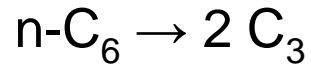
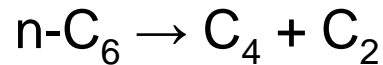
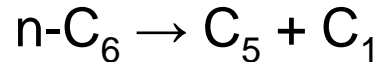
IZOMERIZACIJA

Reakcije cijepanja (krekiranja):

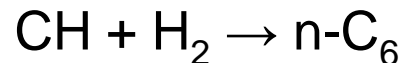
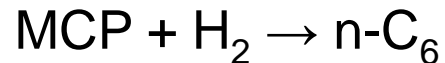
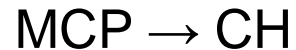
•C₅ frakcija:

•C₆ frakcija:

Reakcije pregradnje i hidrodeciklizacije cikličkih spojeva:

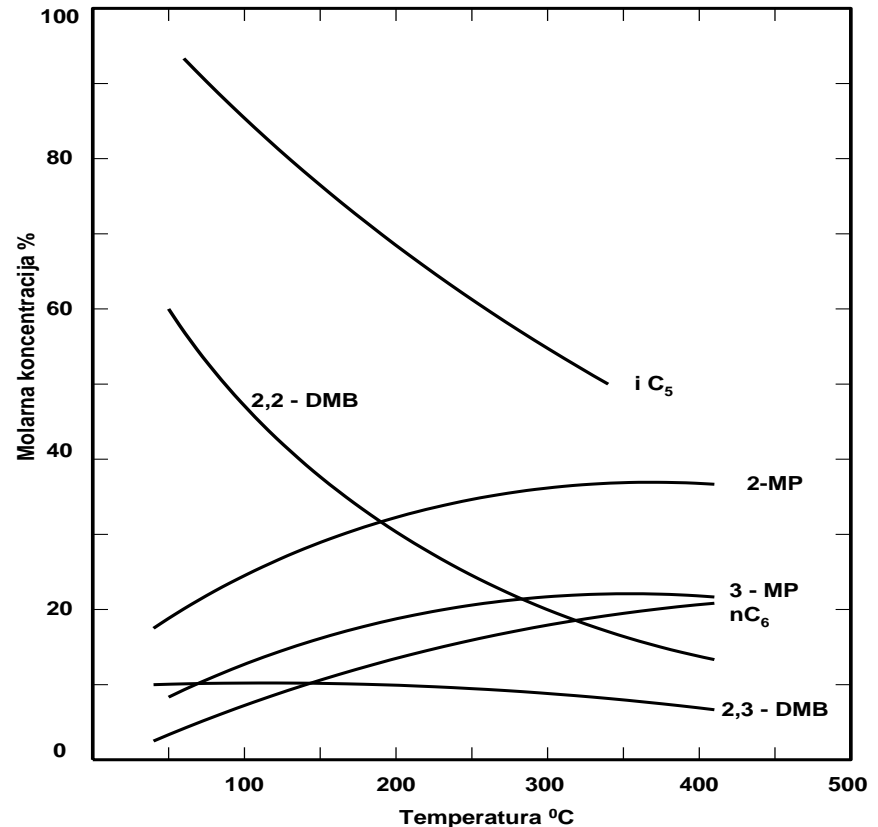

IZOMERIZACIJA

Termodinamika

- Porastom temperature opada razgranatost ugljikovodika - s gledišta kemijske ravnoteže, povoljnija niža temperatura.
- Brzina kemijske reakcije raste povišenjem temperature - izbor optimalne temperature zavisn prvenstveno o svojstvima katalizatora.

Raspodjela produkata izomerizacije u ovisnosti o temperaturi
(ravnoteža za pentan i heksan do 500 °C)

IZOMERIZACIJA

Vrijednosti oktanskih brojeva za C₅-C₆ ugljikovodike:

Parafin	IOB
i-butan	94.0
n-pentan	61.7
i-pentan	92.3
n-heksan	24.8
2-metilpentan	73.4
3-metilpentan	74.5
2,3-dimetilbutan	103.5
2,2-dimetilbutan	91.8

IZOMERIZACIJA

Katalizatori

- **Pt/Al₂O₃** katalizatori – zahtjevaju dodavanje organskih klorida (CCl₄) za postizanje željene kiselosti. Temperature procesa su oko 150°C.
- Ovi katalizatori su vrlo osjetljivi na prisutnost sumpora, dušika i vode u sirovini (katalitički otrovi, korozija) - potrebno je provesti postupak hidrodesulfurizacije, te sušenje sirovine (molekularna sita).
- **Pt/zeolit** katalizatori – ne zahtijevaju kontin. kloriranje, ne iziskuju korozijske probleme i manje su osjetljivi na katalitičke otrove. Nedostatak ovih katalizatora su visoke radne temperature (250 do 270°) - posljedica su niže ravnotežne koncentracije razgranatih izomera u produktu.

IZOMERIZACIJA

Procesni uvjeti za Pt/Al₂O₃ i Pt / zeolit katalizatore:

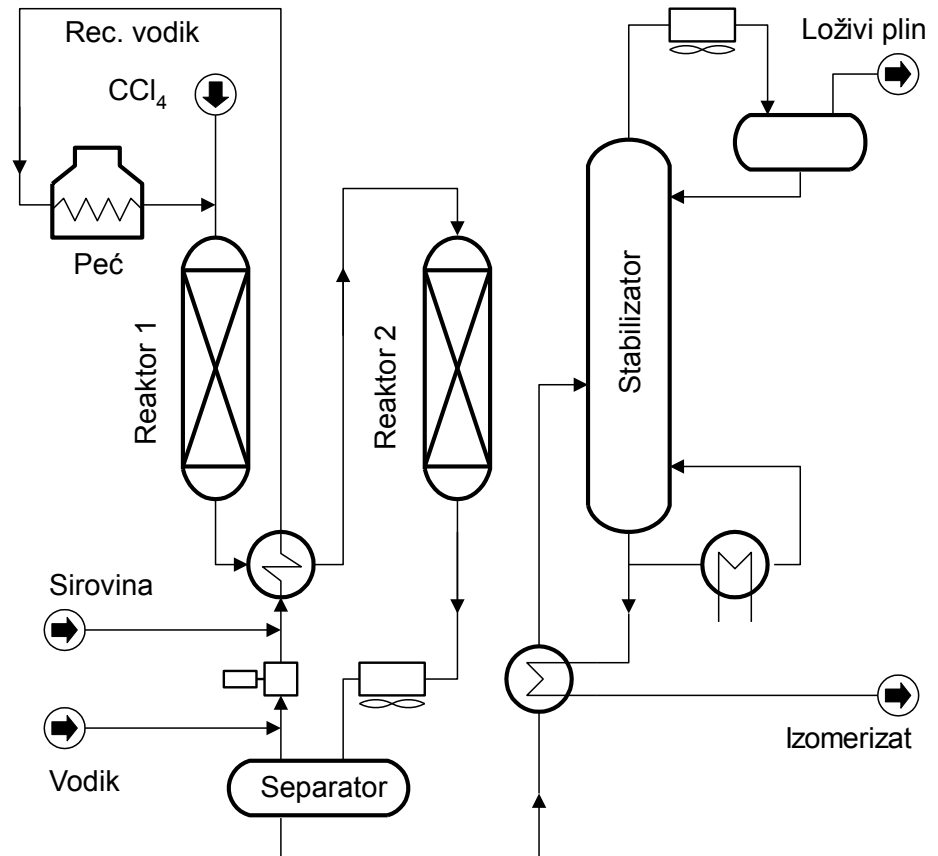
	Pt/Al₂O₃	Pt/zeolit
Temperatura, C	120-180	250-270
Tlak, bar	20-30	15-30
Prostorna brzina, h ⁻¹	1-2	1-2
H ₂ /ugljikovodici, mol/mol	0.1-2	2-4
IOB izomerizata	83-84	78-80

IZOMERIZACIJA

- **2. BP proces** (British Petroleum):
- Procesni uvjeti:
  - temperatura = 130-180 °C,
  - tlak = 20 bara,
  - LHSV= 2.0 h⁻¹,
  - omjer H₂ / ugljikovodici = 4.
- Sastoji se od dva reaktora:
- u prvom reaktoru se kod viših temperatura odvijaju reakcije hidrogenacije benzena, deciklizacije nastalih C₆ naftena, te znatan dio izomerizacije.
- u drugom reaktoru – izomerizacija do ravnotežnih vrijednosti (u uvjetima nižih temperatura).

IZOMERIZACIJA

- Procesni tok:
- Sirovina + vodik (rec. + svježi) – zagrijavaju se i odvedu u reaktor (reakcije izomerizacije + sporedne reakcije na katalizatoru Pt/Al₂O₃).
- Reakcijska smjesa nakon hlađenja → u separator:
  - plin u rec. tok prema reaktoru
  - tekuća faza u stabilizator
- Vršni produkt se koristi kao loživi plin (nakon obrade s lužinom),
- Produkt dna (izomerizat) je visokooktanska komponenta za namješavanje motornih benzina.

IZOMERIZACIJA

Sastav tipičnih sirovina i produkata procesa izomerizacije:

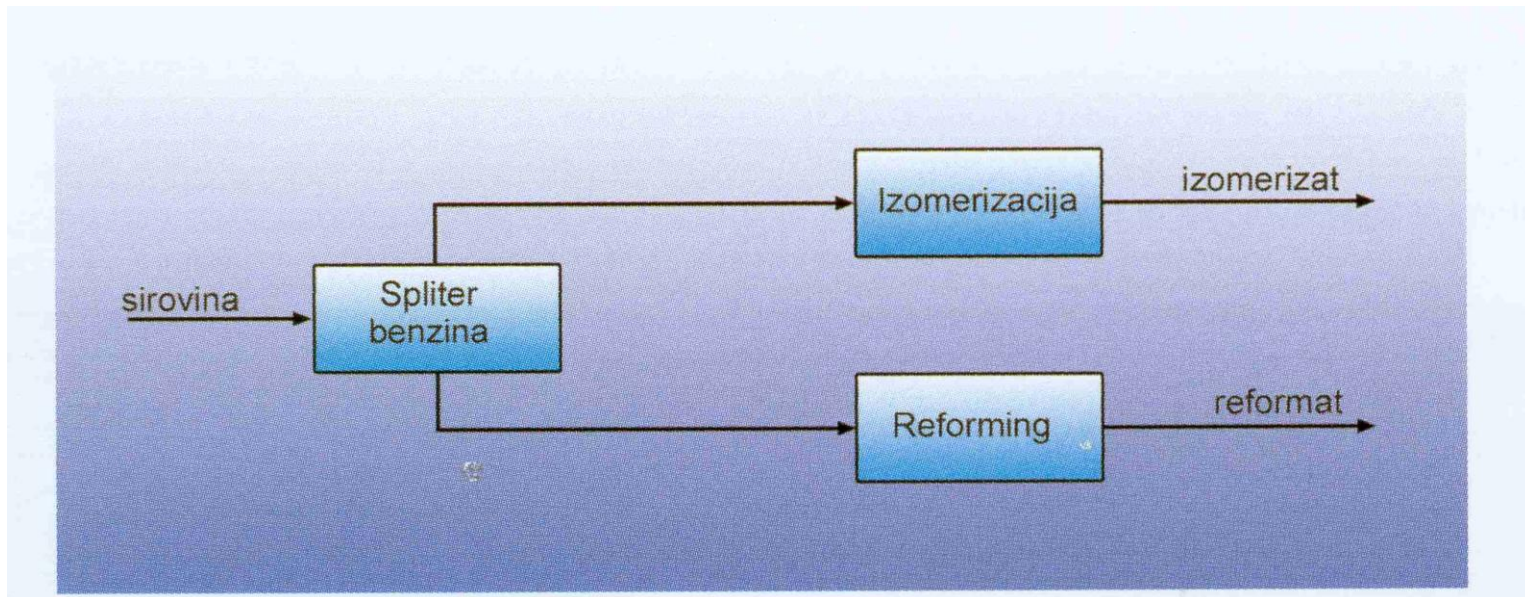
Sastav	C ₅		C _{5/6}	
	Sirovina	Produkt	Sirovina	Produkt
C ₄ i lakši	-	-	0.2	1.1
i-pentan	2.6	77.6	24.6	39.7
n-pentan	95.9	21.2	26.8	11.8
ciklopentan	1.5	0.4	1.7	1.3
2,2-dimetilbutan	-	0.7	1.0	16.0
2,3-dimetilbutan	-	0.1	2.9	4.4
2-metilpentan	-	-	15.0	12.3
3-metilpentan	-	-	11.3	6.8
n-heksan	-	-	13.1	4.2
benzen	-	-	1.7	-
metilciklopentan	-	-	1.7	1.3
cikloheksan	-	-	-	1.1
IOB	63.1	86.6	72.2	84.6

SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

1. Predfrakcionacija benzina:

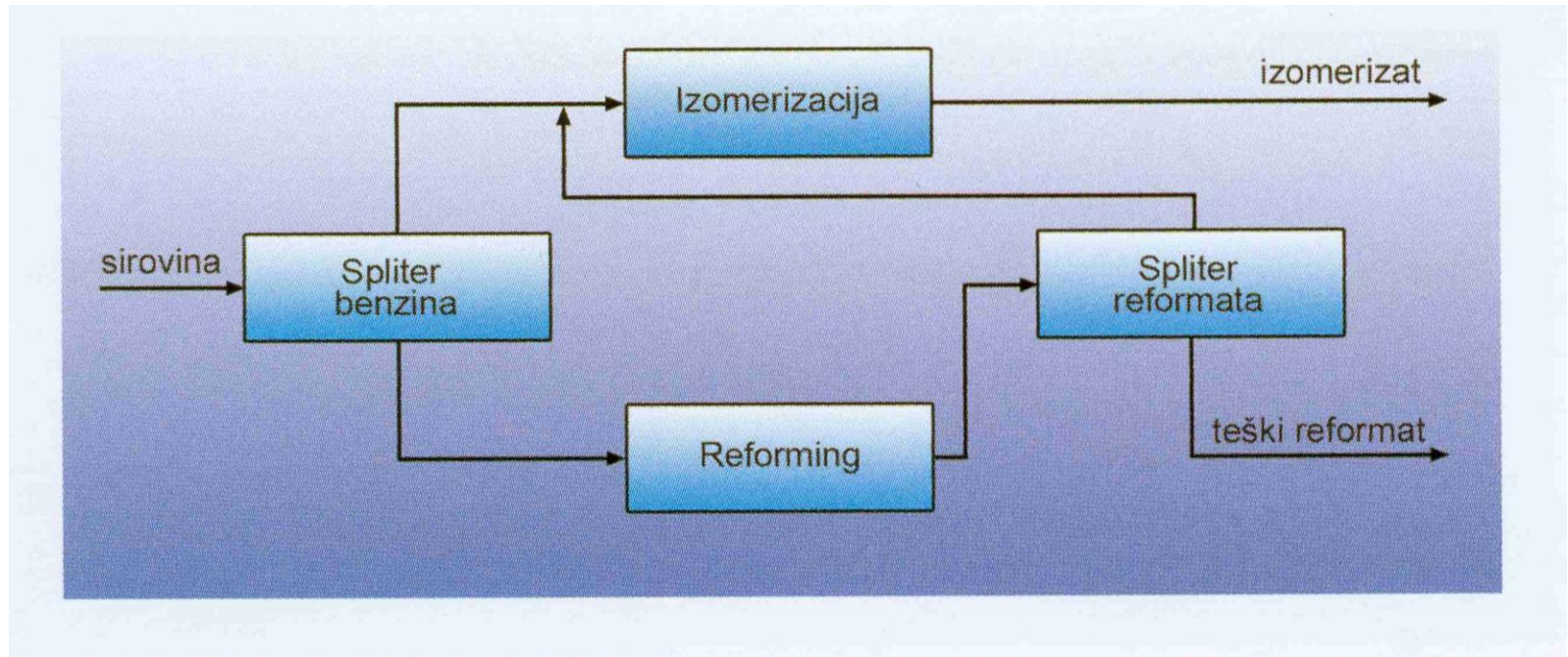
Frakcija C_5 -85 $^{\circ}C$ – na izomerizaciju

Frakcija 85-175 $^{\circ}C$ – na reforming

SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

2. Postfrakcionacija benzina:

SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

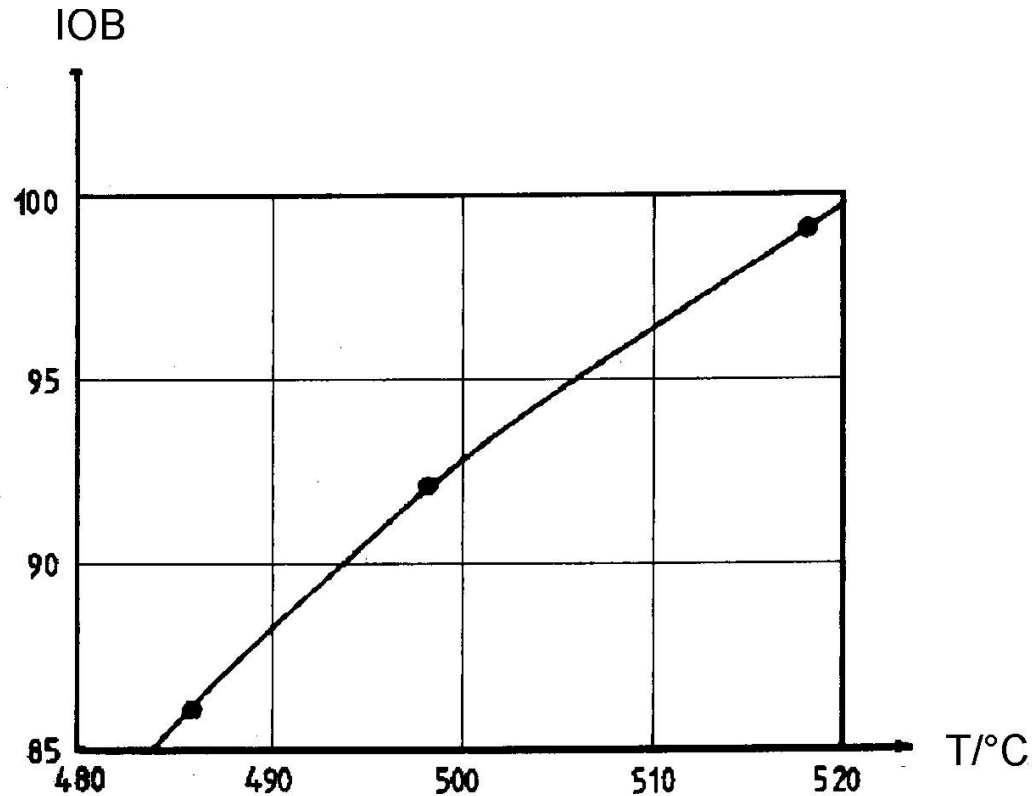
Utjecaj oštine procesnih uvjeta katalitičkog reforminga:

- viša temperatura (duže vrijeme zadržavanja) uvjetuje:
- povećanje konverzije svih ugljikovodika - porast sadržaja aromata uz smanjenje naftena i parafina (dehidrogenacija naftena, hidrokreking i dehidrociklizacija parafina).
Povećavaju se vrijednosti OB benzina, raste sadržaj benzena, a smanjuje se ukupni prinos frakcije benzina.
- viši tlak u procesu ima nepovoljan utjecaj na prinos i OB benzina, kao i na povećanje sadržaja benzena u benzinu.

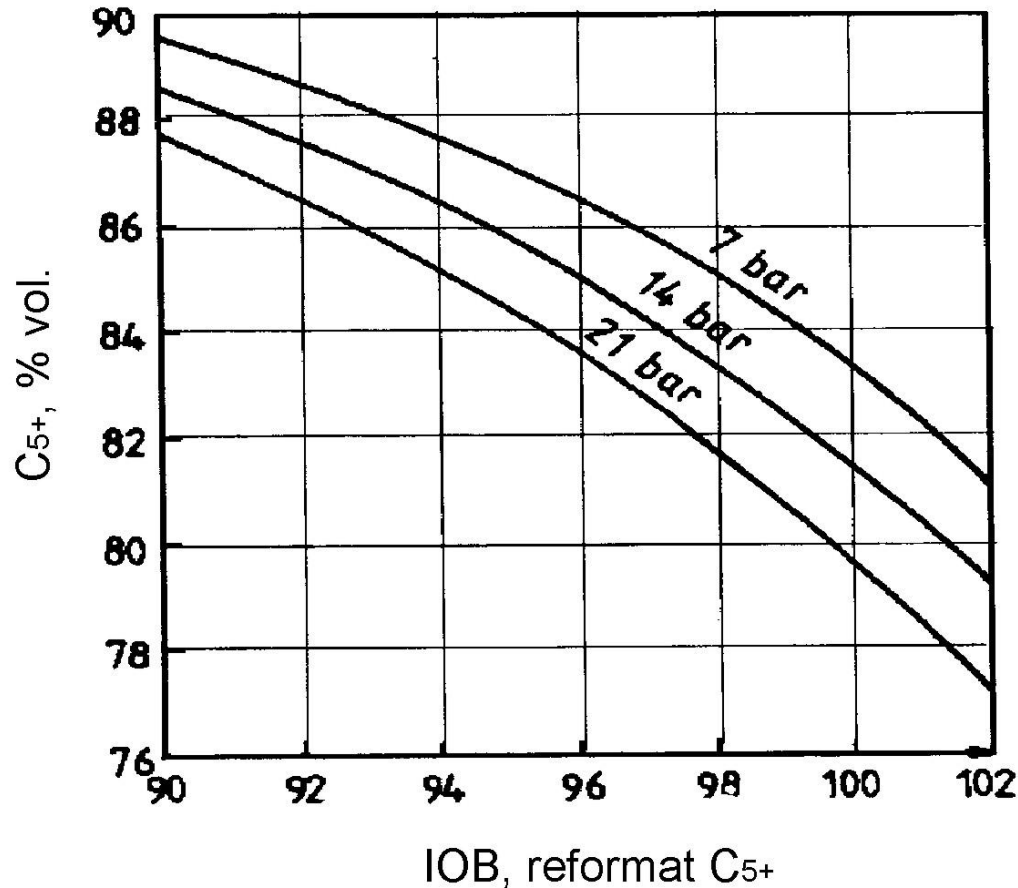
SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

Utjecaj temperature na vrijednost oktanskog broja reformat-benzina:

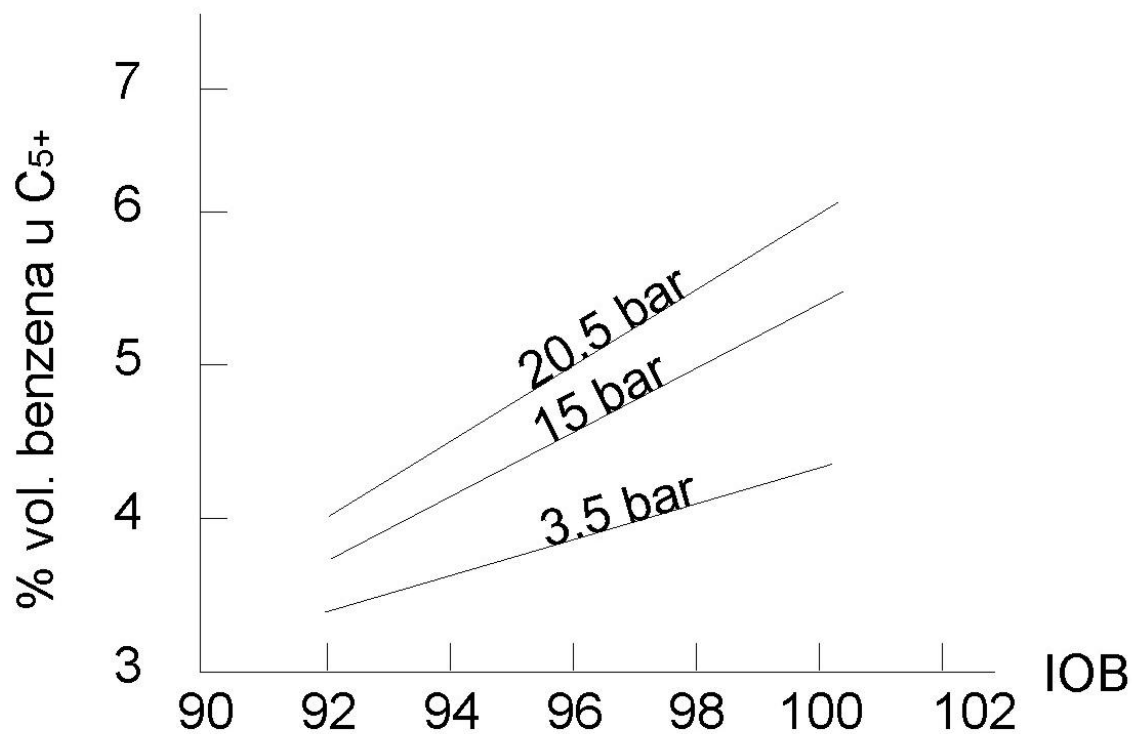
SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

Utjecaj tlaka na prinos i vrijednost oktanskog broja reformat benzina:

SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

Ovisnost sadržaja benzena u reformat-benzinu o oštrini procesnih uvjeta:

SMANJENJE SADRŽAJA BENZENA U REFORMAT-BENZINU

Ovisnost sadržaja benzena o oštrini procesnih uvjeta (IOB) i početnoj točki destilacije sirovine (PTV):

